

Chemie - ХИМИ

A

aceton ацетон
acetyldehyd ацетилдегид
acetylen ацетилен
adheze адгез (төрөл бүрийн бодисын гадаргуугаараа холбогдсон нэгдэл)
adice химийн нэгдэл
aldehydy альдегидууд
alkany алкан (ханасан нүүрсустөрөгчийн нэгдлүүд, ерөнхий томъёо - C_nH_{2n+2})
alkaloidy алкалоид
alkeny алкен (нүүрсустөрөгчийн нэгдлүүд, ерөнхий томъёо - C_nH_{2n}).
alkiny алкин (ацетилиний нүүрсустөрөгчийн нэгдлүүд, ерөнхий томъёо - C_nH_{2n-2})
alkoholové kvašení спиртийн исэлдэлт
alkoholy алкоголь, спирт
aminokyseliny амин хүчил
amoniak аммони
anion анион
 anion hydroxidový гидроксид анион
 anion chloridový хлорид анион
areny ароматик нүүрсус
argon аргон (Ar)
asfalt асфальт, битум
atom атом
 jádro atomu атомын цөм

B

baňka колба (химийн туршилтын сав)
barviva будагч бодис
benzen бензол
 benzenový kruh бензолийн цагираг
benzin *chem.*: бензин (химийн нэр)
beton бетон, барилгын зуурмаг
bílkoviny уураг
biochemie биохими
biopaliva биотүлш
biotechnologie биотехнолог
brom бром (Br)

bronz хүрэл
buněčné dýchání эсийн амьсгалалт
buničina целлюлоз
butan бутан

C

celulóza целлюлоз
cement цемент
cín цагаан тугалга (Sn)
cirkulace surovín түүхий эдийн эргэлт
cukry сахар
 cukr hroznový усан үзмийн сахар, декстроз
 cukr mléčný сүүний сахар, лактоз
 cukr ovocný фруктоз
 cukr řepný улаан манжингийн сахар, сахароз
 cukr sladový исгэлтийн сахар, мальтоз
 cukr třtinový нишэнгиний сахар, сахароз

Č

čínidlo oxidační исэлдүүлэгч
čínidlo redukční сэргээгч, саармагжуулагч
číslo nukleonové атомын жин
číslo oktanové октаны тоо
číslo oxidační исэлдэхүйн хэм
číslo protonové протоны тоо

D

dehet давирхай
denaturace денатурац
dělitelnost látek бодисын хуваагдах чанар
deriváty uhlovodíků дериват, нүүрсустөрөгчийн нэгдлүүд
destilace дестиляц, нэрэх процесс
detergenty детергент, угаалгын нутаг
dezinfekce дезинфекц, халдваргүйжүүлэлт
diamant очир, алмаас, даймонд
draslík кали (K)
drogy хар тамхи, эмийн таблетик
druhotná surovina хоёрдогч түүхий эд

dural дюраль (хөнгөнцагааны хайлш)
dusičnany нитрат
dusičnany organické органик нитрат
dusík азот (N)
dynamit динамит (тэсрэх бодис)

E

elastin эластин (арьсны эд эсийг нөхөн сэргээх нэгэн төрлийн уураг)
elektrolýza электролиз
elektron электрон
elektronový obal atomu атомын электрон бүрхүүл
valenční elektrony валентийн электрон
emise эмисс
emulze эмульс
enzymy энзим, исгэгч
esterifkace этерификац (хүчил ба спиртээс эфирийн нэгдэл гаргах процесс)
estery эфирүүд
ethan этан (C₂H₆)
ethanol этанол, этилийн спирт (C₂-H₅-OH)
ethen этен (этилен, C₂H₄)
ethin этин, ацетилин (C₂H₂)
ethylen этилен (C₂H₄)
extrakce экстракц (бодисын нэгдлээс нэг бодисыг ялган авах процесс)
extrakt экстракт (экстракцийн аргаар гарган авсан бодис, нэгдэл)

F

fenoly фенол (C₆H₅OH)
filtrace шүүх процесс
filtrační papír цаасан шүүлтүүр
fluor фтор (F)
fluoridy фторид, фтор агуулсан нэгдэл
fluorid vápenatý фторт кальц, хайлуур жонш
formaldehyd формальдегид, шоргоолжны хүчлийн альдегид (CH₂=O)
fosfor фосфор (P)
fosforečnany (fosfáty) фосфат, фосфорын хүчлийн давс ба эфир, фосфорын бордоо

fosgen фосген (нүүрсний хүчлийн дихлорангидрид - COCl₂)
fotografie фотозураг
fotosyntéza фотосинтез
frakce ropy нефть нэрэх процесс
freony фреон
fruktóza фруктоз

G

glukóza глюкоз
glycerol глицерин
glykogen гликоген, полисахарид (хүн, амьтаны нөөц нүүрсустөрөгч)
grafit графит, бал

H

halogenidy галогенид (галогений өөр химийн элемент, нэгдлүүдтэй нэгдсэн нэгдэл, минерал)
halogeny галогенууд (үелэх системийн YII бүлгийн элементүүд – F, Cl, Br, I гэх мэт)
hašení гал унтраах
herbicidy гербицид, ургамлын хор
hliník хөнгөнцагаан (Al)
hmotnost molární молийн масс
hmotnostní zlomek массын бутархай (нийлмэл бодисын массанд нэг төрлийн бодисын массын эзлэх хувь)
hnojiva přemyslová хиймэл бордоо, үйлдвэрлэлийн гаралтай бордоо
hořčík магни (Mg)
hoření шаталт
hořlaviny шатах бодис, шатахуун
hydroxidy суурь, шүлт, гидроксид
hydroxid draselný калийн шүлт, идэмхий кали (KOH)
hydroxid sodný натрийн шүлт, идэмхий натри (NaOH)
hydroxid vápenatý кальцийн суурь (Ca(OH)₂)
hydroxylová skupina гидроксил (хүчилтөрөгч+устөрөгчийн үлдэгдэл буюу OH агуулсан органик ба органик бус бодисууд)
chemická aparatura химийн аппарат, химийн багаж төхөөрөмж
chemická látka химийн бодис
chemická reakce химийн урвал

Ch

chemická reakce rozkladná

химийн задрах урвал

chemická reakce skladná

химийн

синтезийн урвал

chemická rovnice химийн тэгштгэл**chemická sloučenina** химийн нэгдэл,

бодис

chemická vazba химийн холбоос**chemická značka** химийн тэмдэг**chemický pokus** химийн туршлага,

туршилт

chemický průmysl химийн үйлдвэр**chemický prvek** химийн элемент**chemický vzorec** химийн томъёо**chemický vzorec konstituční**

химийн бүтцэн томъёо

(химийн нэгдэл дэх

элементүүийг атомын

холбоосоор илэрхийлсэн,

жишээ нь ус: H-O-H)

chemický vzorec racionální

химийн рационал томъёо

(химийн нэгдэл дэх

элементүүийг атомын тоогоор

илэрхийлсэн, жишээ нь ус:

H₂O)**chemie anorganická** органик биш

хими

chemie organická органик хими**chemikálie** химийн бодисууд,

химикатууд

chlor хлор (Cl)**chloridy** хлорид (хлорын нэгдлүүд)**chlorid draselný** хлорт кали (KCl)**chlorid sodný** хлорт натри,

хоолны давс (NaCl)

chlorovodík хлорт ус төрөгч, давсны

хүчил (HCl)

chrom хром (Cr)**I****imise** имис (байгальд дангаар орших

бодис)

indikátor chemický химийн

индикатор

indikátor univerzální ерөнхий,

нийтлэг индикатор

insekticidy ялаа, шумуулны хор**inzulin** инсулин**ionty** ион, ионууд**izomerie** изомер (агуулсан

элементийн бүтэц, молекул жин

адил боловч физик, химийн

шинжээрээ ялгаатай бодисууд)

jed хор**jod** иод (I)**J****kádinka** колба (химийн

лабораторийн сав)

kahan laboratorní лабораторийн дэн**kapaliny** шингэн**karbid vápenatý** кальцийн карбид(CaC₂)**katalyzátor** катализатор (химийн

урвалыг хурдасгагч, эсвэл

удаашруулагч бодис)

kation катион (ээрэг цэнэгтэй ион)**kation amonný** амоны катион (NH₄⁺)**kation vodíkový** устөрөгчийн катион(H⁺)**kaučuk** каучук, хаймар, резин**keramika** керамик, шаазан**ketony** кетон (карбонилийн катионагуулсан бодис, x₁-CO-x₂)**kolagen** коллаген (шөрмөс, яс зэрэг

организмийн холбоос эд эсийг

бүрдүүлэгч нэгэн төрлийн уураг)

konzervace хадгалалт, консервац,

нөөш

koroze зэв (төмрийн зэв гэх мэт)**kovy** металл**kovy alkalické** шүлтийн металл**kovy lehké** хөнгөн металл**kovy těžké** хүнд металл**kovy ušlechtilé** үнэт металл**krystal** талст, кристалл**krystalizace** талстжих**křemičitany** силикат, цахиурын давс**křemík** цахиур (Si)**křída** шохой**kvašení** исгэлт**kysání** гашилах, гашилсан**kyseliny** хүчил**kyselina benzoová** бензойныхүчил (C₆H₅COOH)**kyselina citronová** нимбэгнийхүчил (C₆H₈O₇)**kyselina dusičná** азотын хүчил(HNO₃)**K**

kyselina fosforečná фосфорын хүчил (метафосфорын хүчил - HPO_3 , ортофосфорын хүчил - H_3PO_4)

kyselina chlorovodíková хлорт устөрөгч, давсны хүчил (HCl)

kyselina máselná бутаны хүчил ($\text{C}_3\text{H}_7\text{COOH}$)

kyselina methanová метаны хүчил (HCOOH)

kyselina mléčná сүүний хүчил ($\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{COOH}$)

kyselina mravenčí шоргоолжны хүчил (HCOOH)

kyselina octová цууны хүчил (CH_3COOH)

kyselina palmitová пальмитиний хүчил ($\text{CH}_3(\text{CH}_2)_{14}\text{COOH}$)

kyselina sírová хүхрийн хүчил (H_2SO_4)

kyselina solná давсны хүчил (HCl)

kyselina stearová стеарины хүчил ($\text{CH}_3(\text{CH}_2)_{16}\text{COOH}$)

kyselina št'avelová хурган чихний хүчил (HOOCCOOH)

kyselina uhličitá нүүрсний хүчил (H_2CO_3)

kyseliny karboxylové карбоксилийн хүчил (COOH)

kyseliny mastné тосны хүчил ($\text{C}_3\text{H}_7\text{COOH}$)

kyseliny nenasycené ханаагүй хүчил

kyseliny nukleové нуклеины хүчил (биополимер, ДНК, РНК)

kyseliny organické органик хүчил

kyselost хүчиллэг чанар

kyselý déšť хүчиллэг бороо

kyslík хүчилтөрөгч (O)

L

laboratoř chemická химийн лаборатор

laktóza лактоз

látková přeměna бодисын солилцоо

látkové množství бодисийн тоо хэмжээ

léčiva эм, эм бэлдмэл

lepidla цавуу

líh архи, спирт

lipidy липид, тосны хүчлийн нэгдлүүд

litina ширэм

makromolekula макромолекултай бодис (молекулын масс өндөр, өндөрмолекулт нэгдэл)

manganistan draselný калийн перманганат, марганец хүчлийн кали (марганец гэж хэлж заншсан, эмнэлгийн ариутгалд хэрэглэдэг)

mazut мазут

med зөгийн бал

měd' зэс

melasa меласс (тэжээлийн цардуул)

methan метан (CH_4)

methanol метанол (CH_3OH)

methyl метил ($-\text{CH}_3$ –метаны радикал)

methylalkohol метилийн спирт (CH_3OH)

miska odpařovací ууршуулагч аяга

miska třecí уур, нүдүүр

mol моль

molekula молекул

monosacharidy моносахарид (нүүрсустөрөгчийн үндсэн бүлэг, органик нэгдлүүд)

mosaz гууль

mýdlo саван

M

náboj protonu a elektronu протон ба электроны цэнэг

nafta нефть

naftalen нафталин

názvosloví нэрс, жагсаалт, нэршил, хэллэг

názvosloví halogenidů галогенидуудын нэрс

názvosloví halogenů галогенуудын нэрс

názvosloví kyselin хүчлүүдийн нэрсийн жагсаалт

názvosloví oxidů исэлүүдийн нэрс

názvosloví prvků элементүүдийн жагсаалт

názvosloví solí давснуудын нэрс

nekovy металл биш

N

neon неон (Ne)
neutralizace саармагжуулалт
neutron нейтрон
nikl никель (Ni)
nikotin никотин
nitroglycerin нитроглицерин
nylon нейлон

O

oběh látek бодисын эргэлт
ocel ган
ocet цуу
octan ацетат, цууны хүчлийн давс
odměrný válec хэмжилтийн цилиндр
odpařování ууршилт
odstřed'ování төвжүүлэгч,
төвлөрүүлэн эргэлдүүлэгч,
центрфугийн үйлчилгээ
oleje тос
olovo хар тугалга (Pb)
oxidace исэлдэх процесс
oxidy исэл, оксид (металл
элементийн хүчилтөрөгчтэй
нэгдсэн нэгдэл)
oxid dusičitý азотын хүчиллэг
исэл (N_2O_3)
oxid dusnatý азотот исэл (NO)
oxid fosforečný фосфорын исэл
(P_2O_5)
oxid hlinitý хөнгөн цагааны исэл
(Al_2O_3)
oxid hořečnatý магнийн исэл
(MgO)
oxid křemičitý цахиурын исэл
(SiO_2)
oxid měď'natý зэсийн исэл (CuO)
oxid siřičitý хүхэрлэг исэл (SO_2)
oxid uhelnatý нүүрстөрөгчийн
исэл, угаарын хий (CO)
oxid uhličitý нүүрстөрөгчийн
давхар исэл (CO_2)
oxid vápenatý кальцийн исэл
(CaO)
oxid železitý төмрийн исэл
(Fe_2O_3)
oxid dusíku азотын исэл (N_2O)
oxidý síry хүхрийн исэл (SO_3)
oxidý uhlíku нүүрстөрөгчийн
хүхэрлэг исэл (C_2O)
ozon озон

P

pájka гагнагч, гагнуурын электрод,
гагнуурын тугалга,
paliva түлш, шатахуун
paliva fosilní олзворлосон түлш
paliva vyráběná үйлдвэрлэсэн
түлш
parafiny парафин (лааны тос)
**periodická soustava chemických
prvků** химийн элементүүдийн үелэх
систем
periodický zákon үелэх хууль
peroxid vodíku устөрөгчийн хэт исэл
(H_2O_2)
pesticidy пестицид (ургамал, амьтны
хор)
petrolej керосин
pH pH (устөрөгчийн ионы
идэхжилийн хэмжээ)
pigmenty пигмент (будгийн хольц)
plamenová zkouška шатаалтын
туршлага
plasty пластмасс
plyn хий
plyn zemní байгалийн хий
plyny netečné (inertní) инертийн
хий
plyny vzácné инертийн хий
polyamid полиамид (амидын
нэгдлийн пластмасс)
polyester полиэстэр, хиймэл
полиэфир
polyethylen полиэтилен
polymer полимер (групп атомын
нэгдлийг олон дахин давтах
замаар үүссэн нэгдэл)
polymerace полимер үүсгэх
polypropylen полипропилен
polysacharidy полисахарид
polystyren полистирен, полистирол
polyvinylchlorid поливинилхлорид
(PVC)
porcelán шаазан
potaš поташ, үнсэн хужир, нүүрсний
хүчлийн кали
produkty бүтээгдэхүүн
propan пропан (C_3H_8)
propylen пропилен ($CH_2=CH-CH_3$)
proteiny протеин (уураг)
proton протон
pryž резин, каучук, хаймар

R

rafinace нэрэх, цэвэрлэх, ялгах процесс
reakce урвал
reakce endotermická эндотермийн (дулаан шингээх, -Q) урвал
reakce exotermická экзотермийн (дулаан ялгаруулах, +Q) урвал
reakce oxidačně redukční исэлдэн ангижрах урвал
reakce redoxní исэлдэн ангижрах урвал
recyklace дахин ашиглах, хоёрдогч түүхий эд ашиглах
redukce ангижруулалт
rez зэв (төмрийн зэв)
ropa газрын тос, нефть
rovnováha látek v přírodě байгаль дахь бодисуудын тэнцвэр, байгалийн тэнцэл
rozpouštědlo уусгагч
rozpustnost látek бодисын уусах чанар
roztok уусмал
roztok koncentrovaný өндөр концентрацтай (өндөр агууламжтай) уусмал
roztok nasycený ханасан уусмал
roztok neutrální саармагжуулагч уусмал
roztok zředěný бага концентрацтай (сул агууламжтай) уусмал
rtuť мөнгөн ус (Hg)
rychlost chemické reakce химийн урвалын хурд

Ř

ředění холих, шахах
řetězec хэлхээ, гинж, холбоос
řetězec cyklický давтагдсан, гинжин холбоос
řetězec otevřený задгай холбоос
řetězec rozvětvený салаалсан холбоос
řetězec uhlikový нүүрстөрөгчийн хэлхээ
řetězec uzavřený хаалттай холбоос

S

sádra гипс
sacharidy сахарид
sacharóza сахароз
saponáty сапонат, савангийн чулуу
sanytr натрийн селитр (хар дарь хийх түүхий эд, NaNO_3)
saze хар тос, хар будаг
silikony силикон
silon силон (нейлон)
síra хүхэр (S)
sírany сульфат, хүхрийн хүчлийн давс
sirovodík хүхэрт устөрөгч (H_2S)
sklo шил
skupenství төлөв байдал
skupina prvků v tabulce үелэх систем дэх элементийн бүлэг
sladidlo чихэрлэг бодис
slitiny хайлш
slučování combining, synthesis, нэгдэл, химийн нэгдэл, бодис
směs хольц, холимог
směsi různorodé олон төрлийн хольц
směsi stejnorodé ижил төрлийн хольц
smog бохир агаар (хотын утаатай агаар)
soda сод, бикарбонат
sodík натри (Na)
solí давс
spalování шатаалт, шаталт
stojan laboratorní штатив
struktura бүтэц, байгуулалт
stříbro мөнгө (Ag)
struska шлаг
sublimace сублимац (бодис нь хатуу төлөвөөсөө шингэн төлөвт шилжихгүйгээр шууд хийн төлөвт шилжих процесс)
sulfidy сульфид (хүхэрлэг хүчлийн давс)
superfosfát суперфосфат (фосфорын бордоо)
svítoplýn гэрийн хэрэглээний хий
škrob цардуул
tenzidy тослогч, гадаргуу гялтгануулагч бодис

Š**T**

teplota tání хайлах температур
teplota varu буцлах температур
teplotní inverze инверсийн температур
titan титан (Ti)
tuha бал (харандааны бал, бал чулуу гэх мэт)
toluen толуол, метилбензол
tuky өөх тос

U **uhlí** нүүрс
uhličitanу карбонат, нүүрсний хүчлийн давс
uhličitan vápenatý карбонат кальц, нүүрсний хүчлийн кальц
uhlík нүүрстөрөгч (C)
uhlovodíkový zbytek нүүрсустөрөгчийн үлдэгдэл
uhlovodíky нүүрсустөрөгч
uhlovodíky aromatické ароматик нүүрсустөрөгч
uhlovodíky nasycené ханасан нүүрсустөрөгч
uhlovodíky nenasycené ханаагүй нүүрсустөрөгч
usazování тунадас

V **vápenec** шохойн чулуу, кальцит
vápník кальц (Ca)
vápno шохой
vazba chemická химийн нэгдэл
vazba dvojná давхар нэгдэл
vazba iontová ионы нэгдэл
vazba jednoduchá энгийн нэгдэл
vazba kovalentní ковалент нэгдэл
vazba peptidová пептид нэгдэл
vazba trojná гурвалсан нэгдэл
vinylchlorid хлорт винил (C₂H₃Cl)
vitaminy витамин, амин дэм
vlákna přírodní байгалийн судал (ширхэг)
vlákna syntetická синтетик судал (ширхэг)
voda ус
voda měkká зөөлөн ус
voda minerální эрдэс агуулсан ус, рашаан
voda odpadní бохир ус, ашигласан ус

voda pitná ундны ус
voda tvrdá хатуу ус
voda užitková техникийн ашиглалтын ус
vodík устөрөгч (H)
vulkanizace халааж боловсруулах (резин боловсруулах)
výchozí látka эх бодис
výluh ялгарах, ялгарал
vypařování ууршилт
výpočet z chemické rovnice химийн тэгштгэлийн тэнцүүлэх тооцоо
vzduch агаар

wolfram вольфрам (W)

zahřívání látek бодисыг халаах
zákon zachování hmotnosti масс хадгалагдах хууль
zásada суурь, шүлт
zásaditost шүлтлэг чанар
zemní plyn байгалийн хий
zinek цайр (Zn)
zkumavka хуруу шил
zlato алт (Au)
ztužování tuků тосыг хатууруулах, биежүүлэх (гидрогенжүүлэх)

železo төмөр (Fe)
žíravina идэмхий бодис, шүлт

W

Z

Ž